

Миња З. Томић¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима
ORCID 0009-0007-6944-520X

ПОЕТИЧКИ Credo ИВАНА В. ЛАЛИЋА НА ПРИМЕРУ ПЕСМЕ „СЛОВО О СЛОВУ”

Истраживање представља тумачење песме „Слово о слову” Ивана В. Лалића, објављене у песничкој књизи *Писмо* (1992). Тежиште тумачења биће на смислу стихова, у циљу разумевања јединствене феноменологије песничког света. Полазну основу представе утврђивање семантичке функције форме и стила, чиме ће се отворити и поље за проматрање песничког односа према традицији. Указаће се на сложену симболику концепта чистишишта, и тако успоставити интертекстуална веза са спевом Дантеа Алигије-рија. Препознаће се и изражена боготражитељска црта лирског субјекта, која се огледа у тежњи ка успостављању дијалога са Творцем, као и у вери у моћ речи, а тиме и поверењу у Логос. Тема суочавања са неминовношћу протока времена избија у први план, као и настојање да се пронађе израз за неискazиво и премости јаз између човека који говори и Бога који ћути. Стихови ће показати да је управо поезија даје одговор на питање о (не) постојању смисла. Закључиће се да песнички говор побеђује метафизичко ништавило, те да поезија задобија онтолошки значај, којим осмишљава егзистенцију.

Кључне речи: Иван Лалић, слово, Логос, поезија, Бог, чистишиште

1. Уместо увода: семантичка функција форме и стила

У дух двадесетог века уткана је јединствена жељ за освежењем у изразу, као и обузетост разглашавањем новог осећања под утицајем актуелног расположења. Није неуобичајено да и канонски облици послуже као оквир у који се смештају модерни погледи на свет, а посезање за одвећ устаљеним мотивима неретко допринеси и ефекту изневеравања очекивања читаоца. Полазна основа за тумачење дела као целине може бити управо утврђивање традиционалних односа у свету песничких облика (Петровић 1986: 147).

Иван В. Лалић је сматрао да традиционалне везане форме нису изгубиле виталност у српском језику, напротив – водио се тиме да оне оплеменују и обogaђују израз (Делић 2007: 38), те их је обновио у збирци *Писмо*, међу чијим корицама је и песма „Слово у слову”, у форми терцине. На нашу модерну терцину делује непосредно терцина француских парнасоваца (Петровић 1986: 141), али Дантеово поетичко наслеђе промаља се кроз стихове највећег броја песама облика терцина у српској књижевности двадесетог века (Петровић 1986: 144). Проблем стиха не би могао да се разуме у потпуности ако се схвата чисто лингвистички (Петровић 1986: 23); суштинска моћ стиховног облика је у наговештају значења које је метаметричко (Петровић 1986: 39); облик стиха и самим собом носи одређену поруку, независно од речи чијим је распоредом сачињен, те тако доприноси целовитом смислу песме (Петровић 1986: 40).

Већ првим стихом првог терцета – „Са стрме косе неког чистишишта” (Лалић 1992: 73) – уједно и јединим стихом који ће се при крају песме поновити, пе-

1 minjatomic.tomic@gmail.com

сник ће недвосмислено евоцирати део Дантеове трилогије. Помињање чистилица, као и терцина – коју је у писану поезију увео управо Данте – потврђују тезу да је „Слово о слову“ својеврсно песничко и песничково чистилице (Јовановић 1993: 64). Лалић остаје доследан и традиционалној врсти стиха – једанаестерцу са цезуром после петог стиха (ендекасилабо), чиме такође упућује на Дантеа. Призивање дантеовске традиције несумњиво реактивира поетичка начела *Божанствене Комедије*, односно: касног средњег века у италијанској књижевности, када се књижевне конвенције и стратегије, симболи, теме и мотиви наслањају на хришћанско наслеђе. Рима доприноси и ритму, као и честа гласовна понављања, уз понављање почетних стихова. Лалић је био усредсређен на довођење форме до савршенства, у складу са сложеним песничким говором и специфичном сликом света коју тежи да пренесе (Париповић 2007: 193).

Оно што у свакој од строфа бива упадљиво јесте згуснутост израза, која се надовезује на смисаону потку, а може се повезати са густином душа присутних у чистилице, тежином значења и важношћу сваке појединачне речи. Поред тога, уочавамо да се песник служи алитерацијом, која такође доприноси густини текста и звучања, и упућује на групе речи које треба да посматрамо као значењску целину. Неки од примера јесу: „Са стрме косе“ (Лалић 1992: 73); „У бртву слова, у безнадни надир“ (Лалић 1992: 73); „морам да грезнем у речи“ (Лалић 1992: 73); „опстанак у нади“ (Лалић 1992: 73). Сматрамо да алитерација сугерише значај испеваног, те служи као маркер за особито јако семантичко поље.

Складност мелодије нарушена је изразитим неподударанем метричких и синтактичких целина (Париповић 2007: 208), односно, опкорачењима, која су својствена Лалићевом изразу. Синтаксичка целина се у идућем стиху или довршава са неколико речи или се једна реч преноси. Како би што потпуније изразио своју сложену мисао, песник је тежио развијању реченице, па је у те сврхе била неопходна употреба и опкорачења и интерпункције на различитим местима у стиху (Париповић 2007: 208). Речи које су се у другој и седмој терцини поступком пребацивања нашле у наредном стиху оtkључавају семантичку срж стихова;

Говорим на брзину; већ ме куша
Ћутање, као облик саопштења
За ухо које не уме да слуша –

[...]

У бртву слова, у безнадни надир
Исказа; морам да грезнем у речи,
Јер говор, то је опстанак у нади –
(Лалић 1992: 73-74, подебљала М. Томић)

Ћутање и говор не могу постојати истовремено; од преваге једног од њих зависи и судбина појединца унутар којег се догађа прелом. Одлука о говору има онтолошки значај за човека. Последњи стих графички је издвојен у односу на све строфе; осим што тиме доследно спроводи форму терцине, песник овим поступком истиче важност тог исказа, који као својеврсна сентенца представља самог себе при дну песме, или крајњу мисао што потврђује своју тежину. У наставку рада бавићемо се проматрањем појединачних строфа, као и испитивањем драматичног односа тишине и исказа у овој песми.

2. Бог који ћути

Упркос томе што је тумачење књижевног дела слободна и индивидуална радња, будући да се дискурс може читати на више нивоа, суочени смо са двосмисленостију речи и смисла, те смо дужни да у интерпретацију укључимо и поштовање према интенцији текста (Еко 2015: 10). Свет књижевности сачињен је тако да се уздамо у несумњивост одређених пропозиција, чиме нам се нуди образац (макар и фиктивне) истине (Еко 2015: 13). У врхунским дometима поезије нема случајности у изразу, већ је свака мисао са намером и дубоким смислом постављена на конкретно место у тачно одређеном облику.

У складу са поетиком симболизма, песник у чулном свету открива духовне обресе, а језиком предочава оно тајено и прећутано (Бошковић 2007: 404).

Наслов „Слово о слову” означава говор о (песничкој) речи, или пак реч о Логосу, Творцу који обезбеђује смисао постојању. У вези са поетским говором је и само место збивања; чистиштиште је у традицији религије простор у ком душе певају углас (Ле Гоф 1996: 310), те тако и лирски субјект слаже „слог до слога” у нади да ће доћи до смисла. Тиме успоставља дијалог са религијском и књижевном традицијом, са песничким претходницима и средњовековљем.

Први терцет описује простор из ког лирски субјект долази до спознаја и доживљаја о којима пева; у првом стиху открива да говори „са стрме косе неког чистиштишта”, а у наредна два једанаестерца песник се служи парентезом како би дочарао међупростор – и духовни и материјални – у ком поетско ја обитава. Чистиштиште се у историји тумачења религије посматра као међупростор између пакла и раја, где покојник привремено борави док се не утврди његово коначно станиште у вечности. Поетско ја говори „из густе тишине несигурних душа”; врева душа које су у неизвесности исхода свог вечного станишта оставља их несигурним, а многобројност душа чистиштишта чини њихову концентрацију густом.

Знаковито је и одређење да је чистиштиште суштински помицање „између два ништа”. Иза Лалићевих песничких слика открива се разуђен и продубљен систем симбола (Чолак 2007: 445), који указује на вишезначност речи. Исказ „између два ништа” свакако потврђује тезу да је реч о привременом стајалишту поетског субјекта, који не намерава да се задржи у овом стању. Поставља се питање зашто су два простора између којих се он креће означени као „ништа”? Чистиштиште је место између раја и пакла, а уједно и између смрти и васкрсења, те је његов значај за вечан живот грешника пресудан. Жан ле Гоф (1996: 12) истиче да је чистиштиште „посебни временски простор између појединачне смрти и страшног суда”. Помикање „између два ништа” може означавати и етапе успињања душе при проласку кроз очишћење. „Ништа” треба да дорасте до Речи, чиме ће превазићи бесмисао и постати „нешто”.

У традицији, чистиштиште бива перципирано као простор у ком душа борави, но присуство унутар њега уистину означава стање душе (што и песник потврђује другим стихом прве строфе); читаво путовање одиграва се унутар појединца, у његовој личној борби са превлашћу смисла и очишћење од своје пале и греховне природе. Читањем у друкчијем кључу, ове стихове можемо разумети као својеврсно сведочење о искуству чистиштишта, директна спознаја приликом које лирски субјект закључује да нема ни раја ни пакла, већ да се сваки појединац мора изборити за своју егзистенцију – смисленим стварањем поезије.

Статус тишине имплицира усамљеност појединца, празнину којом је окружен, будући да је тишина одраз Божијег ћутања, илити неприсуства. Песнички

субјект започиње говор брзоплето и хитро („говорим на брзину”) будући да је у искушењу да заћути, а постепено се преобраћа, смирује и сабира („говорим, не на пречац”), услед спознаје да „ван речи нема искупљења”. Путањем одустаје од смисла, док у речима препознаје могућност спасења и вечност живота. Сваки покушај успостављања комуникације испоставља се као „помицање између два ништа”, те је лирски субјект већ у искушењу да прекине са обраћањем; речи не наилазе на одзив и опкољене су сумњом. Божије ухо као да не може да чује ритам модерног сензибилитета. У овом лирском дијалогу са самим собом, будући да се дозивани не одазива, молилац ипак одбацује мисао о ћутању, јер у том случају одустаје од могућег успоставља везе („Али ван речи нема искупљења, / Па зато зборим”). Ипак, лирски субјект дубоко осећа да није сам; анђeosка крила су шумор који га подстиче да настави делање. Док га говор не напусти, нада опстаје. Говор је једини пут ка Богу, и једино упориште које човек има. Бог се перципира као невидљив, као несталан и неухватљив попут ветра („Вичем у ветар”), и као да се у овоме истовремено назире трачак сумње у његово постојање. У ћутању није сигурност; из Божије немости „ужас прети”, а једино песнички говор обезбеђује последње просторе наде у интервенцију оностраног.

3. Лирски дијалог са временом²

Александар Јовановић посебну пажњу посвећује анализи мотива лета и сунца у збирци *Писмо*, истичући како они имају призив позног, чиме означавају зрелост песничког генија, али уједно и његову биолошку старост (в. Јовановић 1996). Збирка *Писмо* сва је у проблематици и филозофији појма времена; лирски субјект посебно је усмерен на убрзање протока времена које наступа када је човек у зениту живота. Иван В. Лалић разматра религиозни однос оностраног и оностраног, но, за разлику од религиозног појединца који неће преиспитивати тај међуоднос, његов лирски субјект прелази значајан и мукотрпан пут од сумње до поверења. У покушају успостављања комуникације са апсолутом, песнику помаже песма, а лирском субјекту – молитва, односно, обраћање Творцу.

Лирско *ја* виче у ветар; струјање ветра носи глас из једног времена и простора у друго, као симбол бескрајне цикличности времена, и преношења речи кроз историју. Тема суочавања са временом избија у први план; лирски субјект се близином оностраног; које није само последица трагања за неизрецивим већ и неизбежност догађаја, који он прихвата смирено (Чолак 2007: 449). У чину саопштења одржавају се и повезују сва прошла и будућа поколења. Да нема Логоса, не би постојао ни човек; значење као такво осмишљава и прожима читаву егзистенцију.

Стихови песме „Слово о слову” дочаравају изузетну улогу поезије као суштинског одговора на питање о спасењу и смислу, као и избављење и надилажење ограничености бивствовања (Јовановић 1993: 64).

У свести песничког субјекта непрестано се укрштају и поистовећују просторне и временске одреднице; оно што лирско *ја* види оком и доживи духом допире из дубине индивидуалног и колективног памћења (Јовановић 1993: 65). У искуству појединца, читамо у овим стиховима, сачувано је искуство и памћење читавог рода.

У разумевању феномена лирског субјекта кључно је доживети диференцију између аутора и гласа у песничком тексту; концепт лирског *ја* није бурно изра-

2 Навод Александра Јовановића којим дефинише Лалићеву поезију (1993: 63).

жавање емпиријског субјекта, већ посредовање у песничком језику. Садржину лирике чини субјективност, она остаје у себи и себе самоизражава, а њено средиште означава конкретни поетски субјект. Лирско *ја* нам стиховима обелодањује као своју субјективну стварност, појединац поетског гласа Ивана В. Лалића само је тренутак у временском низу, условљен поступцима предака и ограничен будућношћу (Јовановић 1993: 64). На пољу самог песничког текста, у наслућивању како се формира лирски субјект, од важности су деиктичка одређења простора и времена, односно, оријентационе одлике које упућују на ситуацију поетског говора. Поставља се питање да ли лирски глас себе конституише у ономе што је метафорично и флуидно или рачуна на референцијалне везе са стварношћу. Естетски ефекат је потпунији када остане нешто што интригира имагинацију; аутентичност и сугестивност поезије је у томе што оставља места неодређености. Значајан и знаковит јесте метафорични исказ о пролазности и преображају твари, који сведочи о својству песничког језика да буде супротан референцијалном језику: „Па зато зборим: преобиље твари / Чини да трулеж бива залог зрења / у видљивом, где разум господари — / Па ће и светлост да разједе лето / На наше очи, док трома га зари / У августу, изнутра, непокретом”. У срж Лалићеве поезије смештено је измицање, одлагање и премештање значења (Бошковић 2007: 399). Чулима опажамо труљење материје, што само сведочи о зрењу, односно, преображају твари. Да би се догодио преображај, материја мора пропасти. Такве промене логички објашњавамо и сагледавамо, а о оним духовним – њима еквивалентним – сведочи сам лирски субјект, поета, који је путем Речи посредник између материјалног и духовног света. Наводима о сунчевом разједању августа које се догађа у тренуцима тромог разарања – дакле, постепене смена лета јесени, разарања августа самим собом – потврђује тезу о пропадљивости читаве творевине, што се може уочити и разумом. Промена годишњих доба потврда је променљивости онога што смртнику измиче и што му је неухватљиво и разумски необјашњиво – а то је време, које га одређује и према коме се одређује, и услед чијег је протока појединац осуђен на пропадање. Но, и његово „труљење” за последицу има вишу зрелост и преображај. Стихови који се семантични и формално надовезују на претходне посебно су интриганти: „А распадање тек сведочи умор / Непревладаног, што зовемо свето –”. Сматрамо да је одгонетка ове целине садржана у речи „тек”; распадање није ништа друго до потврда постојања светог, чија је основна одредница то што је непобедиво и ненадмашно, односно, несазнатљиво.

Коначно, поетски субјект се одлучује за сувисло и смислено обраћање, „слагање слогова” као супротстављање метафизичкој тишини. Тиме Логос постаје оживљен у песничком говору, а празнина изазвана ћутањем Творца бива попуњена.

4. Песник на планини искупљења

Лирски субјект Ивана В. Лалића у непрекидном је трагању, откривању, осмишљавању егзистенције (Јовановић 1993: 65). У контексту лирског поетског говора функционише „наративни” поступак (Стојановић-Пантовић 2007: 93); лирски субјект „прича” о свом искуству водећи нас кроз етапе свог духовног развоја и ток преображаја. Једино реч доноси наду у смисао и искупљење постојања.

Мртви у чистилишту пролазе кроз искушења, чија се трајања могу скратити молитвама живих (Ле Гоф 1996: 11); постојање концепта чистилишта имплицира веру у бесмртност и васкрсење, као кључна тачка која одређује даље станишта мртвог. Чистилиште се нуди као место очишћења од опростивих грехова, након којег грешник стиче пропусницу за рај. Мртви у чистилишту „постоје у живима и за живе“ (Ле Гоф 1996: 192) – од живих зависи њихова судбина. У слободнијем тумачењу можемо закључити да песников посмртни живот, односно његово спасење и искупљење, зависи од посвећености живих; афирмације оних који су остали на земљи, и прихватању дела које је покојник оставио на земљи.

Сав простор постаје расточен у поетском; песник као да ствара нову димензију исткану стиховима, јединствен семиотички систем који се одређује према традицији унутар које пева.

Чистилиште је замишљено као висока, стрма планина са седам кружних путања у стени једна изнад друге чији се обим све више смањује што се иде више (Ле Гоф 1996: 308). Успон је тежак и стрм, али уздицањем се душе чисте и приближавају небу, висинама које су им намењене (Ле Гоф 1996: 311). Логика планинског чистилишта је у напретку који се остварује успоном; душа напредује сваким кораком, постаје све чистија, повећањем физичког успона расте и духовни напредак. Будући да нам лирски субјект сугерише да се налази на стрмини, закључујемо да је већ смањио дистанцу између себе и раја; можда га је управо слагање стихова и винуло у духовне висине.

Традицијска учења наводе да Божија правда сливена са надом влада у чистилишту, те ублажава патње при успијању (Ле Гоф 1996: 314). Путовање песничког субјекта обојено је благим разочарањем и сумњом, услед неналажења Божије милости.

Свестан дубоке логике чистилишта, Данте у њему види привремени пакао, који у пролазном виду подсећа на паклене муке које заслужују исти ти греси. У Дантеовом спеву Анђео на улазу у чистилиште испишује врхом свог мача на челу седам пута слово „П“, чиме означава седам смртних грехова. Анђео представља свештеника коме грешник треба да исповеди (Ле Гоф 1996: 312). Чистилиште је место наде у Божију милост, односно, помиловање и опроштај греха.

Поетском субјекту шумор анђеоских крила умањује усијање тишине која се самој себи опире („што би да буја у тумор, у безнадни надир исказа“). Шумор анђела стоји на страни гласа, говора, искупљења и наде. Упркос сметњи на вези са оностраним, поетски глас бива утешен шумором анђеоских крила, чији га звук подстиче на даље делање. Анђео може бити инспирисан Дантеом, но сматрамо да Лалић иде изнад тога и да анђелски шумор – који охрабрује поетску душу на стихотворење – има својства која је у антици имала муза, а тичу се просветљења које је појединцу дато као надахнуће при обављању божанске делатности какво је стихотворство. Читаоцу се открива да и небеске силе утичу у формирању песме, и да анђео чувар подстиче душу на очишћење тиме што одагнава тишину.

5. Говор као опстанак у нади

Док у човеку остаје говор, опстаје нада за спасењем. Говор је једини пут ка Богу, и једино упориште које човек има. У ћутању није сигурност; из Божије немошти „ужас прети“, а једино песнички говор обезбеђује последње просторе наде у интервенцију оностраног. Иако се Бог не одазива, молилац ипак одбацује мисао о ћутању, јер у том случају одустаје од могућег успостављања везе. Речју се

успоставља однос са светом и са смислом, као и са Логосом, Творцем света, који је смисао свега. Тај однос се огледа у комуникацији, у говору. Док песничко ја не постане стихотворац, оно не може да спозна творца. У речи се и открива и пројављује Смисао, што је у тесној вези и са библијским учењем да је на почетку свега Логос (Реч). Говор је, дакле, вид напора да се победи метафизички бесмисао.

Према Лалићевом схватању, поезија је саопштење, комуницирано искуство, комплексно управо због тога што она није отворена према свим читаоцима (Чолак 2007: 446). Ништа у једном остварењу не сме бити сувишно нити пак недостајати да би оно трајало; сваки његов део треба да омогућује увид у целину (Чолак 2007: 425). Како би указао на постојећи „континуитет непрекидног поетског стварања” (Грдинић 2007: 113), Лалић је успоставио везу између актуализовања традиционалних песничких облика и модерних стремљења поетског израза. Модерно у овим стиховима јесте представа одсутног Творца, који као да нема слух за човеков вапај. Песнички исказ Ивана В. Лалића обликован је, дакле, представом Бога који се јавља у ћутању, а тиме и суптилним предочавањем апокалиптичности двадесетог века. Осећај последњих времена уједно је и топос и средњовековне књижевности, а заједно са трагичним искуством двадесетог века оно чини једну од главних поетских линија које граде Лалићеву слику света (Радловић 2017: 239). Простори Лалићеве наде сачињени су од видљивог и невидљивог, изрецивог и неизрецивог; његово песничко дело садржано је у чежњи за измирењем супротности – за пуноћом и целовитишћу смисла света. Владимир Соловјов писао је да се савремена уметност осамосталила и одвојила од религије, те да је дужна да са њом ступи у нову везу – уметници и песници треба поново да постану жреци и пророци, али у другом, још важнијем и узвишенијем смислу. Предсказује, дакле, да ће се уметност после других искушења вратити религији, али да то неће више бити она иста, првобитна уметност, која се није одвајала од религије (према: Хамовић 1996: 50–51). Та нова слободна веза са религијом подразумева сав терет мучног епохалног искуства, и умногоме усложњену позицију верујућег, али је боготражилачка жеђ толико нарасла да појединац нечим мора попунити празнину. Поезија Ивана В. Лалића означаје Слово новог савеза између Бога и човека (Пантић 1996: 62). Лалићева песничка снага открива се у самом саопштењу, у поверењу у Реч. Двадесети век је након два светска рата искуствено проживео отуђеност; повратком језику дехуманизовани човек тежи повратку заједници, а тако и самоме себи.

6. Уместо закључка: речју до Логоса

Симболистичко наслеђе обележило је читаву једну песничку генерацију деценију по завршетку Другог светског рата; песници су постали заговорници стварања интелектуалне, метрички и формално савршене и строго устројене поезије и високо естетизоване песничке мисли. Посебна пажња посвећује се језику, који симболички наговештава, и комуницира и кроз звук и мелодију (отуда и метричка строгост). Аутори су заинтересовани за класике европске културе, али и за оно исконско, архетипско, за откривање крајњег смисла свих појава. Поетика Ивана В. Лалића заснована је на концепту повратка традиционалним формама; стиховима испеваним у терцинама (низање тростиха са уланчаним римама *aba bcb cdc*) повратиће углед овом песничком облику и изнова указати на сврху поезије уопште, те ће „Слово о слову” добити изглед својеврсног поетичког *creda* самог стихотворца. Иван В. Лалић стваралачком чину придаје онтолошку

важност; акт стихотворења одражава искру божанског и вечног у пропадљивом свету, и омогућава искупљење од греха, спасење након смрти, или коначно очишћење у оквиру чистиштишта. Недвосмислено нам указује на то да је Реч смисао свега; означитељ трајања, разлог егзистенције; потврда посебности човека и избављење од ништавила, чак и када Бог остаје нем. Суочен са разорним историјским догађајима, појединац се налази на рубу духовне пустоши. У граничним ситуацијама пред песника се поставља питање смисла: опстанка у нади или предавања празнини. Лирски субјект (који је песник) опредељује се за смислену реч.

Читав песнички опус Ивана В. Лалића обликован је као ослушкивање духа човечанства и разговор са људским срцем, у сталној упитаности о настајању и нестајању, трајању и вечности. Песник проналази Логос и онда када га Бог не открива, и у томе поетски субјект одржава наду и веру. Модерни аутори песничким језиком подразумевају оно што јесте остварено у трагању за духовним путевима одгонетања света, оним путевима слутње којим, како би рекао Хајдегер, ходи само поезија, још даље од религије или филозофије (Крњевић 1996: 21). Лалић ће стваралачком чину придати онтолошку важност; акт стихотворења одражава искру божанског и вечног у пропадљивом свету, и омогућава искупљење од греха, спасење након смрти, или коначно очишћење у оквирима чистиштишта. Недвосмислено нам указује на то да је Реч смисао свега; означитељ трајања, разлог егзистенције; потврда посебности човека и избављење од ништавила, чак и када Бог остаје нем. Лирски субјект (који је песник) опредељује се за смислену реч. Сам живот јесте потрага за значењем, а до утехе се долази слагањем слога до слога. Лалићева симболичка, семиотички и семантички богата поезија и самом собом указује на труд и напор који су потребни приликом тумачења – лексиса и Логоса.

Извори

Лалић 1992: И. В. Лалић, *Слово о слову*, *Писмо*, Београд: Српска књижевна задруга, 73–74.

Литература

- Бошковић 2007: А. Бошковић, У претећем знаку деконструкције, А. Јовановић (уред.), *Постсимболистичка поезија Ивана В. Лалића*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 399–430.
- Грдинић 2007: Н. Грдинић, *Стиални облици песме и строфе*, Београд: Народна књига – Алфа.
- Делић 2007: Ј. Делић, Лалићев дијалог са савременом поезијом, А. Јовановић (уред.), *Постсимболистичка поезија Ивана В. Лалића*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 19–58.
- Еко 2015: У. Еко, *О књижевности*, Београд: Вулкан издаваштво.
- Јовановић 1993: А. Јовановић, *Песници и преци*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Јовановић 1997: А. Јовановић, Иван В. Лалић или висока мера песничке уметности, предговор, Иван В. Лалић, *Време, вајре, вршкови*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 9–83.
- Крњевић 1996: В. Крњевић, Избор у оскудици, у: Д. Хамовић (уред.), *Иван В. Лалић: песник*, Краљево: Народна библиотека Краљево, 21–25.
- Ле Гоф 1996: Ж. Ле Гоф, *Настанак чистиштишта*, Нови Сад: Издавачка књижница Зорана Стојановића.

- Пантић 1996: М. Пантић, *Песничко завештање Ивана В. Лалића, Д. Хамовић* (уред.), *Иван В. Лалић: песник*, Краљево: Народна библиотека Краљево, 59–65.
- Париповић 2007: С. Париповић, Версификација Ивана В. Лалића, А. Јовановић (уред.), *Постсимболистичка поезија Ивана В. Лалића*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 193–214.
- Петровић 1986: С. Петровић, *Облик и смисао: списи о стиху*, Нови Сад: Матица српска.
- Стојановић-Пантовић 2007: Б. Стојановић-Пантовић, Наративност поезије Ивана В. Лалића, А. Јовановић (уред.), *Постсимболистичка поезија Ивана В. Лалића*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 93–108.
- Фридрих 2003: Х. Фридрих, *Структура модерне лирике*, Нови Сад: Светови.
- Хамовић 1996: Д. Хамовић, Господ видљив у простору, Д. Хамовић (уред.), *Иван В. Лалић: песник*, Краљево: Народна библиотека Краљево, 45–53.
- Чолак 2007: Б. Чолак, О неким поетичким моментима Ивана В. Лалића, А. Јовановић (уред.), *Постсимболистичка поезија Ивана В. Лалића*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 445–454.

THE POETIC CREDO OF IVAN V. LALIĆ AS EXEMPLIFIED IN THE POEM “WORD ABOUT THE WORD”

Summary

The research represents an interpretation of the poem “Word about the Word” by Ivan V. Lalić, published in the poetry collection „Pismo” (1992). The focus of the interpretation will be on the meaning of the verses, aiming to understand the unique phenomenology of the poetic world. The starting point will be the establishment of the semantic function of form and style, thereby opening the field for observing the poet’s interaction with literary tradition. It will point out the complex symbolism of the concept of purgatory, thus establishing an intertextual link with Dante Alighieri’s epic. The pronounced quest for God and belief in the power of words, and thereby trust in the Logos, will be recognized as well. The theme of confronting the inevitability of the passage of time will come to the forefront, as well as the effort to find an expression for the inexpressible and to bridge the gap between man who speaks and God who remains silent. The verses will show that it is precisely poetry that provides an answer to the question of (non)existence of meaning. It will be concluded that poetic discourse triumphs over metaphysical void, and that poetry acquires ontological significance, thus giving meaning to existence.

Keywords: Ivan V. Lalić, word, Logos, poetry, God, purgatory

Minja Z. Tomić